

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЦЕНТР ЗДВН
КАФЕДРА ФІНАНСІВ І ПІДПРИЄМНИЦТВА
ЛЦДН у м. КОНОТОП
(місто знаходження НКП)

До захисту допускається
Завідувач кафедри, проф.
_____ В.М.Боронос
«___» _____ 20__ р.

ДИПЛОМНА РОБОТА

НА ТЕМУ:

ІНОЗЕМНИЙ КАПІТАЛ В БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

Освітній рівень «Бакалавр»

Спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»

Керівник роботи:

_____

(підпис)

_____ **О. В. Щербина**

(ініціали, прізвище)

Студент:

_____

(підпис)

_____ **Д. І. Редька**

(ініціали, прізвище)

Група:

_____

Суми
2020

РЕФЕРАТ

Дипломна робота. 39 с., 6 рис., 6 табл., 23 джерела, 2 дод.

Мета роботи – дослідження впливу іноземного капіталу на стан банківської системи України. Об'єкт дослідження – діяльність комерційних банків України з надання цифрових продуктів і послуг.

Методи дослідження – діалектичний метод пізнання з використанням методів логічного, порівняльного якісного і кількісного аналізу. Окрім цього, використано загальнонаукові та спеціальні методи пізнання: графічний, абстрактно-логічний; порівняльний; аналізу та синтезу, статистично-економічний.

В умовах розвитку глобалізації світової економіки залучення іноземного капіталу через банківський сектор економіки країни має ряд переваг і грає досить важливу роль. Дослідження, проведені фахівцями Світового банку, відзначають, що прихід іноземного капіталу в сферу банків надає у більшості випадків значний вплив на макроекономічні показники економіки в цілому.

У першому розділі розкрито теоретичні основи діяльності банківських установ з іноземним капіталом, визначено роль іноземного капіталу у банківській системі та наведено нормативне регулювання присутності банківського іноземного капіталу.

У другому розділі проаналізовано рівень залучення іноземного капіталу у вітчизняну банківську систему, надано оцінку послуг, що надаються банками з іноземним капіталом; та визначено ефективність діяльності банківських установ з іноземним капіталом.

У третьому розділі виявлено проблеми та перспективи присутності іноземного банківського капіталу в Україні.

ІНОЗЕМНИЙ КАПІТАЛ, ГЛОБАЛІЗАЦІЯ, БАНК, БАНКІВСЬКА СИСТЕМА, КАПІТАЛІЗАЦІЯ, ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
1 ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ З ІНОЗЕМНИМ КАПІТАЛОМ.....	7
1.1 Іноземні інвестиції у банківський сектор як прояв фінансової глобалізації.....	7
1.2 Вплив іноземного банківського капіталу на конкуренцію та доступність фінансових послуг.	12
2 ОЦІНКА ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ З ІНОЗЕМНИМ КАПІТАЛОМ.....	15
2.1 Аналіз залучення іноземного капіталу у вітчизняну банківську систему...	15
2.2 Оцінка якості послуг, що надаються банками з іноземним капіталом ...	18
2.3 Аналіз ефективності діяльності банківських установ з іноземним капіталом.....	23
3 ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПРИСУТНОСТІ ІНОЗЕМНОГО БАНКІВСЬКОГО КАПІТАЛУ В УКРАЇНІ.....	27
3.1 Проблеми фінансової безпеки за умови функціонування іноземного капіталу в банківській системі України	27
3.2 Шляхи підвищення капіталізації банківських установ як захист від експансії іноземних банків.....	29
ВИСНОВКИ.....	32
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	34
ДОДАТКИ.....	37

ВСТУП

Актуальність теми дипломної роботи. За останні роки у світовій економіці відбулися істотні зміни. Основною з причин є фінансова глобалізація. Основними учасниками виступають різні держави, міжнародні фінансові організації, ТНБ та ТНК (транснаціональні банки, транснаціональні компанії). Розглядаючи політику України щодо допуску іноземного капіталу, можна сказати, що на даний момент наша країна має досить гнучку політику щодо цього питання. В сучасних ринкових умовах, під час безперервної кризи, питання про іноземне інвестування в банківський сектор України стоїть досить гостро і є дуже актуальним. Важливість і актуальність залучення іноземних ресурсів в першу чергу обумовлена досить повільним розвитком внутрішнього ринку інвестиційних ресурсів, також певними складнощами і проблемами залучення кредитних коштів.

Комплекс проблем участі іноземного капіталу і його впливу на банківську систему України досліджувалися такими фахівцями: Вовчак О. Д., Гірченко Т.Д., Єпіфанов А.О., Козьмук Н. І. Миськів Г. В., Стороженко О.О., Шейко О.П. та інші.

Мета роботи – дослідження впливу іноземного капіталу на стан банківської системи України.

Завдання дослідження, які поставлені та вирішені для досягнення мети роботи:

- розкрито сутність і роль діяльності іноземних банків в Україні;
- проаналізовано рівень залучення іноземного капіталу у вітчизняну банківську систему
- надано оцінку послуг, що надаються банками з іноземним капіталом;
- визначено ефективність діяльності банківських установ з іноземним капіталом;
- виявлено проблеми та перспективи присутності іноземного банківського капіталу в Україні.

Об'єкт дослідження – банківські установи з іноземним капіталом.

Предмет дослідження – фінансові відносини, що виникають в процесі діяльності банківських установ з іноземним капіталом.

Методи дослідження – діалектичний метод пізнання з використанням методів логічного, порівняльного якісного і кількісного аналізу. Окрім цього, використано загальнонаукові та спеціальні методи пізнання: графічний, абстрактно-логічний; порівняльний; аналізу та синтезу, статистично-економічний.

Структура роботи. Основна частина дипломної роботи складається з трьох розділів.

У першому розділі розкрито теоретичні основи діяльності банківських установ з іноземним капіталом, визначено роль іноземного капіталу у банківській системі та наведено нормативне регулювання присутності банківського іноземного капіталу.

У другому розділі проаналізувано рівень залучення іноземного капіталу у вітчизняну банківську систему, надано оцінку послуг, що надаються банками з іноземним капіталом; та визначено ефективність діяльності банківських установ з іноземним капіталом.

У третьому розділі виявлено проблеми та перспективи присутності іноземного банківського капіталу в Україні.

Фактологічну основу роботи становлять наукові роботи вітчизняних та зарубіжних економістів з питань міжнародних кредитних і фінансових відносин, банківської діяльності, фінансів, а також законодавчі і нормативно-правові документи, що регламентують діяльність іноземних банків в Україні, офіційні матеріали Національного банку України, Міністерства фінансів, офіційна звітність банків України.

1 ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ З ІНОЗЕМНИМ КАПІТАЛОМ

1.1 Іноземні інвестиції у банківський сектор як прояв фінансової глобалізації

Однією з особливостей сучасного етапу глобалізації економіки є те, що провідна роль переходить від сфери реальної економіки в сферу фінансів. Це відповідає, як вважається, переходу розвинених країн від індустріального до постіндустріального суспільства – його інформаційній формі (до «інформаційного суспільства»). Справді, фінансова сфера виступає в якості найважливішого фактора, що забезпечує динаміку світогосподарських зв'язків [10, с. 187].

У міру пом'якшення обмежень значення зарубіжних кредитних організацій на національних ринках фінансових послуг постійно зростає. Природно, що поява нових суперників, причому, як правило, це дуже потужні установи, посилює напруження боротьби в рамках як ціновий, так і нецінової конкуренції, одночасно приводячи до активізації процесів концентрації і консолідації банківського капіталу на національному ринку.

У широкому значенні сьогодні банківська система являє собою складну цілісну систему, яка складається із сукупності елементів з урахуванням їх достатності та взаємодії; є здатним до саморозвитку цілим; в процесі свого розвитку проходить послідовні етапи ускладнення і диференціації в певні історичні періоди; тісно взаємодіє із зовнішнім середовищем як єдине ціле, одночасно виступаючи як підсистема більш загального утворення – фінансової (і економічної) систем країни.

Світова банківська система в сучасній літературі визначається як система, що має чотиришарову структуру:

1) наднаціональні банки і фінансові організації, що працюють під егідою міжнародних організацій;

2) центральні банки, як правило, контролюють діяльність національних комерційних банків;

3) глобальні ТНБ, які мають широкую розгалужену систему дочірніх банків. Значна частина капіталу ТНБ виведена з-під юрисдикції центральних банків, що регулюють їх діяльність;

4) комерційні банки, які складають більше 90% в питомій вазі системи всіх банків [17, С. 21-22].

Багато провідних економістів розглядають економічну глобалізацію як гру, в процесі якої виникають нові можливості і нові загрози, що вимагають своєчасного реагування на основі побудови грамотної державної політики [21].

Історія показує, що конкурентний ринок відтісняє слабких учасників на периферійні позиції, ставить їх у підпорядковане становище або знищує.

В цілому сучасний стан світової банківської системи оцінюється експертним співтовариством як нестабільний [20, с. 4].

Основні причини, що викликали зміни банківської діяльності в епоху глобалізації, полягають у наступному:

1. Розвиток транснаціональних корпорацій та мережі їх філій у всіх країнах світу, що призвело до зростання їх потреби в адекватному банківському обслуговуванні і спровокувало появу нових нетрадиційних банківських послуг.

2. Нефінансовий сектор економіки, фінансова і банківська системи національних економічних систем стають все більш уніфікованими при роботі на внутрішньому і світовому ринках. Це призводить до зближення правил, які регламентують внутрішні та зовнішні економічні операції.

3. Національні банківські системи, які покликані акумулювати і перерозподіляти фінансові ресурси в рамках національної економічної системи, що знаходяться в залежності від міжнародного ринку капіталів, який в епоху глобалізації перетворився в самостійний фактор розвитку світової економіки.

4. На національну грошово-кредитну політику (тобто на банківську діяльність центрального/національного банку) впливає зростаюча експансія корпорацій, банків, інших фінансових інститутів на світовому ринку капіталу, в тому числі в секторі прямих капіталовкладень [2; 10; 19].

Глобалізація і зростання нестабільності, що характеризують в останні десятиліття розвиток світової економіки, особливо чітко проявляються в банківському секторі, найбільш чутливому до зовнішніх факторів. Перспективи і проблеми банківського сектора, пов'язані з впливом глобалізації економіки, відображені у таблиці (табл. 1.1).

На думку А.Н. Чумакова, глобалізація надає також і істотний негативний вплив на окремі країни, що важливо враховувати при розробці грошово-кредитної політики і стратегії розвитку банківського сектора в середньої довгостроковому періоді [19].

Як видно з таблиці, глобалізація економіки принесла серйозні зміни в банківську діяльність поряд з низкою позитивних перспектив і перетворень, що сприяють її подальшому розвитку, також породивши масу серйозних проблем.

Н.І. Ковда, С.М. Тат'яніна наголошують на низькому рівні капіталізації вітчизняних банків, який впливає на кредитний потенціал. Необхідною умовою покращення ситуації є активізація процесів концентрації, централізація капіталу банків за рахунок залучення ресурсів [5].

Таблиця 1.1 – Перспективи і проблеми кредитних організацій в зв'язку з глобалізацією фінансового сектору економіки

Перспективи	Проблеми
Стимулювання інновацій як найважливіша умова досягнення конкурентної переваги	Низька конкурентоспроможність національних банків в порівнянні з міжнародними гравцями
Посилення конкуренції	Консолідація капіталу в банках і мікрофінансових організаціях
Скасування обмежень для входу нерезидентів на національні ринки	Припинення діяльності невеликих банків і мікрофінансових організацій
Розвиток дочірніх і закордонних філій банків, які сприяють формуванню міжнародного банківського бізнесу	Тенденція витіснення банків зі сфери посередництва в платежах
Реорганізації і кооперації банків між собою і небанківськими кредитно-фінансовими організаціями, зростання банківських альянсів	Вимушена конкуренція з іншими фінансовими інститутами: страховими і інвестиційними фондами, фінансовими компаніями тощо
Превалювання синдикованого кредитування	Неминуче регулярне збільшення витрат банку на впровадження нових інформаційних і телекомунікаційних технологій
Цілодобовий вихід на будь-які географічно віддалені ринки	Залежність національних банківських систем від міжнародного ринку капіталів, який перетворився в самостійний фактор розвитку світової економіки
Скорочення трансакційних витрат проведення банківських операцій	Зростаючий тиск і вплив експансії корпорацій, банків, інших фінансових інститутів на банківську діяльність Центрального банку на світовому ринку капіталу, в тому числі в секторі прямих капіталовкладень
Розширення клієнтської бази за рахунок поліпшення якості, підвищення доступу до кредитних ресурсів і зниження вартості надаваних фінансових послуг. Збільшення обсягів операцій.	Відкритість національних економік (для слабких економічних систем це має вельми несприятливі наслідки, тоді як сильні економіки виграють)
Стійкість функціонування кредитних організацій в довгостроковій перспективі	Тенденція нівелювання різноманіття грошово-кредитних інститутів робить високоприбутковим тільки великий транснаціональний банківський бізнес
Дерегулювання банківської діяльності. Стирання інституційних розмежувань між різними видами банківської і фінансової діяльності: комерційної, інвестиційної, страхової тощо	Зменшення ступеня диверсифікації банківських інститутів ускладнює перебіг і особливо вихід національної банківської системи фінансових криз
Обмін кращими навичками управління, найбільш ефективними процедурами і новітніми інформаційними системами	Організаційні і кадрові зміни (скорочення зайнятості, кількості підрозділів, перенавчання фахівців тощо)

Перспективи	Проблеми
Інноваційний розвиток національних банків шляхом участі у їх капіталі іноземних банків	Криза навіть у самій відсталій країні здатна викликати потужний відгук у всій глобальній банківській системі
Оперативне маніпулювання фінансовими потоками в масштабах світового господарства у відповідності з вимогами його суб'єктів	Зміна в напрямку руху фінансових ресурсів, можливості виникнення проблеми фінансування реального сектору національної економіки
Онлайн-банкінг як альтернатива традиційній системі	Необхідність вдосконалення системи захисту інформації та підвищення інформаційної безпеки в кредитних організаціях
Скорочення обсягу ручної праці з допомогою інформаційних систем	Розробки пропозицій по відкриттю нових робочих місць
Поширення електронного банкінгу за рахунок впровадження технологій дистанційного банківського обслуговування	Залежність від різних провайдерів послуг в рамках електронного банкінгу може призводити до зменшення можливості безпосереднього контролю над ними з боку керівництва кредитної організації
Створення всесвітньої клірингової палати для проведення платежів у реальному часі	Дрібні і середні банки не можуть безпосередньо використовувати послуги міжнародних клірингових установ, тільки за посередництвом великих банків
Доступ інформації про хід торгів в режимі реального часу, таким чином знижуються ризики, прискорюються розрахунки	Нерозвиненість правової бази регулювання діяльності брокерських компаній в країнах, що розвиваються. Професійна придатність їх керівників і фахівців
Підвищення ступеня прозорості ринку, доступність інформації про клієнтів	Недотримання конфіденційності інформації про клієнтів може призвести до втрати довіри до банківської системи
Переважання ролі банків як організаторів торгівлі цінними паперами	Нерозвиненість ринку цінних паперів в країнах
Стандартизація банківського нагляду	Різні рівні розробки стандартів оцінки ризиків, системи внутрішнього контролю в кредитних організаціях окремих країн
Зростання ринкової вартості банку і зростання капіталізації банківської галузі.	Відсутність можливості діяльності нетранснаціональних банків
Спеціалізація банківських інститутів	Обмеженість можливості розвитку спеціалізованих банків в умовах нестабільності економічної ситуації
Повне розділення депозитної та кредитної функцій банку. Формування великомасштабних диверсифікованих банківських об'єднань	Відсутність правової регламентації банківських об'єднань і не володіння ними статусу юридичної особи в країнах з ринками, що формуються

Джерело: [2, с. 172-174]

1.2 Вплив іноземного банківського капіталу на конкуренцію та доступність фінансових послуг

Сучасна теорія розвитку розглядає недостатній доступ до фінансів як одну з основних причин збереження нерівності доходів і уповільнення економічного зростання. Політика фінансового сектора, заохочує конкуренцію, котра стимулює активність фізичних осіб і юридичних осіб, допомагаючи долати бар'єри на шляху до доступності фінансів, сприяє економічному зростанню, скороченню бідності і більш справедливому розподілу ресурсів [21].

Зростання частки іноземних банків на ринку країн, що розвиваються, і країн з перехідною економікою стала результатом взаємодії ряду рушійних сил, в тому числі приватизації державних банків і банківських криз, коли банки, які відчують економічні труднощі, виставлялися на продаж, нерідко після фінансової реструктуризації за рахунок держави. Крім великих міжнародних банків на ринок зараз виходять також іноземні регіональні банки, в тому числі банки сусідніх країн, з якими підтримуються давні ділові або культурні зв'язки [22].

Іноземні банки приносять з собою капітал, технології, ноу-хау і певний ступінь незалежності від місцевої ділової еліти. Висловлювалися припущення, що вони можуть допомогти стабілізувати банківську систему і макроекономіку і що в країнах, що розвиваються країнах вони зазвичай більш ефективні і прибуткові, ніж місцеві банки [21].

Але покращують чи вони доступ до фінансів – це питання викликає суперечки. Багато іноземних банків не займаються кредитуванням малих і середніх підприємств, а в основному обслуговують великі фірми і забезпечених приватних осіб. Іноземні банки працюють більш ефективно і можуть збивати ціни місцевих банків в своїх цільових сегментах. Тобто не є очевидним, що іноземна участь призведе до зростання доступності кредитів для малих і середніх підприємств в масштабах всієї системи.

Для розширення присутності банків з іноземним капіталом та підвищення привабливості національного ринку банківських послуг існують певні умови, основні з яких наведено на рис. 1.1.

Рис. 1.1 – Умови підвищення привабливості національного ринку банківських послуг для іноземного капіталу

Джерело: [1]

Вплив іноземних банків на фінансовий ринок може бути і руйнівним, оскільки породжує глибокі зміни в економічній поведінці. Банки, що знаходяться в іноземній власності, більш консервативні і уникають кредитів, підкріплених випадковою інформацією. Іншими словами, вони з меншою ймовірністю кредитували малі місцеві підприємства, фірми, що не входять в бізнес-групи, а також фірми, власники яких не мали інших зв'язків в банківському середовищі.

Вихід на ринок іноземних банків може вплинути на ступінь концентрації в банківській системі країни (хоча це один з найсприятливіших чинників; великі державні банки, до речі, є ще одним сприятливим фактором). З одного боку, поява іноземних банків на ринку кілька загострює конкуренцію, а з іншого –

іноземні банки зазвичай великі і їх вихід на ринок може лише потіснити місцеві банки [21].

Великі банки майже неминуче користуються силою монопольного права, а логіка сучасного банківського обслуговування враховує позитивний ефект масштабу і диверсіфікацію.

Наявність банків з іноземним капіталом в Україні позитивно впливає на розвиток фінансової та економічної системи, сприяє залученню іноземних інвестицій і розширенню ресурсної бази соціально-економічного розвитку. Але існують фінансові та економічні ризики швидкого зростання частки іноземного банківського капіталу, пов'язані з можливою втратою суверенітету в сфері грошово-кредитної політики, можливим посиленням нестабільності, несподіваними коливаннями ліквідності банків, спекулятивними змінами попиту та пропозиції на грошово-кредитному ринку, можливим відтоком фінансових ресурсів.

Т.Д. Гірченко, О.О. Стороженко, О.П. Шейко досліджували присутність іноземного капіталу у банківському секторі України та наголошують на необхідності системного підходу до регулювання доступу іноземного капіталу для подальшого підвищення інвестиційного потенціалу банківської системи України [1].

І.Кулик зазначає, що банкам з іноземним капіталом належить значна частка в фінансовому секторі України, тому необхідно Національному банку України спрямовувати додаткові зусилля для регулювання та контролю з метою послаблення залежності української економіки від іноземного капіталу, недопущення витіснення вітчизняного банківського сектора з ринку та отримання монопольної влади іноземними банками [8].

2 ОЦІНКА ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ З ІНОЗЕМНИМ КАПІТАЛОМ

2.1 Аналіз залучення іноземного капіталу у вітчизняну банківську систему

Відповідно до чинного законодавства України банківських установ з іноземним капіталом слід віднести ті, у яких частка хоча б одного іноземного інвестора становить 10% і більше [16].

Перелік банків із 100% іноземного капіталу наведено у додатку Б.

Проаналізуємо, як змінилася структура банківського сектору України за останні 5 років (табл 2.1).

Таблиця 2.1 – Аналіз кількості банківських установ з іноземним капіталом в загальній кількості банків на території України за 2015-2019 роки

Показники	2015	2016	2017	2018	2019	Абсолютне відхилення (+,-)				
						2015 від 2016	2017 від 2016	2018 від 2017	2019 від 2018	2019 від 2015
1. Кількість діючих банків всього	117	96	82	77	75	-21	-14	-5	-2	-42
2. Кількість банків іноземним капіталом	41	38	38	37	35	-3	0	-1	-2	-6
3. Частка у загальній кількості, %	35,04	39,58	46,34	48,05	46,67	4,54	+6,76	+1,71	-1,39	+11,62
4. Кількість банків 100% іноземним капіталом	17	17	17	23	17	-	-	+6	-6	-
5. Частка у загальній кількості, %	14,53	17,71	20,73	29,87	22,67	+3,18	+3,02	+9,14	-7,20	+8,14

Джелело: пороховано автором на основі: [12]

Аналізуючи таблицю, можна зробити висновок, що за останні п'ять років загальна кількість банків в Україні значно скоротилась. Якщо у 2015 році їх було 177, то у 2019 році залишилося лише 75. Причому значне скорочення відбулося саме у 2016 році – 21 банк.

Банки з іноземним капіталом також мають тенденцію до зменшення. У 2016 році їх стало менше на 3 у порівнянні з 2015 роком. Загалом за досліджуваний період з 2015 по 2019 рік їх стало менше на 6 (рис. 2.1).

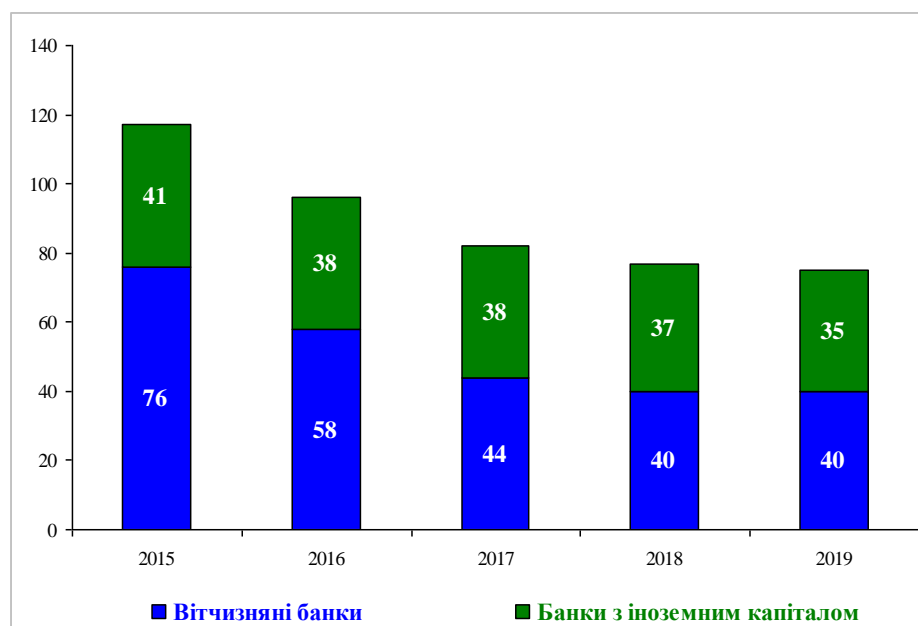

Рис. 2.1 – Динаміка кількості банківських установ в Україні за типом банківського капіталу у 2015-2019 роках (одиниць)

Джерело: побудовано автором

Якщо говорити про банки з 100% іноземним капіталом, то вони більш стійкі і у 2018 році їх навпаки збільшилося на 6 одиниць, а у 2019 році знову їх стало 17.

За аналізований період частка банків з іноземним капіталом змінювалась. Найбільша частка таких банків була у 2018 році і становила 48,05% – майже половина всіх діючих банків в Україні.

Частка банків з 100% іноземним капіталом найбільша була у 2018 році і становила 29,87%.

У 2019 році відбулося незначне зменшення кількості банків з іноземним капіталом та 100% іноземним капіталом у порівнянні з 2018 роком. Та загалом за останні п'ять років загальна кількість банків зменшилась на 42 одиниці, що становить 35,89%. А от частка банків з іноземним капіталом навпаки зросла на

11,62% і частка банків з 100% іноземним капіталом на 8,14%. Це говорить про те, що банки з іноземним капіталом є більш стійкими і надійними.

Розміри та частка банків іноземних банківських груп у статутному капіталі наведено в таблиці 2.2

Таблиця 2.2 – Розміри та частка банків іноземних банківських груп у статутному капіталі, станом на 01.01.2020 р.

№ з/п	Назва банку	Статутний капітал	
		млн. грн.	частка у банківській системі України, %
1	ПАТ "ПРОМІНВЕСТБАНК"	50 918 871	10,85
2	АТ "АЛЬФА-БАНК"	28 726 248	6,12
3	АТ "СБЕРБАНК"	24 065 461	5,13
4	АТ "РАЙФФАЙЗЕН БАНК АВАЛЬ"	6 154 516	1,31
5	АТ "УКРСИББАНК"	5 069 262	1,08
6	АТ "ПРЕУС БАНК МКБ"	2 531 347	0,54
7	АТ "КРЕДОБАНК"	2 248 969	0,48
8	АТ "БТА БАНК"	1 500 000	0,32
9	АТ "ПРОКРЕДИТ БАНК"	1 424 222	0,3
10	АТ "КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК"	1 222 929	0,26
11	АТ "БАНК ФОРВАРД"	1 152 940	0,25
12	АТ "ПРАВЕКС БАНК"	979 090	0,21
13	АТ "ІНГ БАНК УКРАЇНА"	731 298	0,16
14	АТ "ОТП БАНК"	6 186 023	0,13
15	АТ "КРЕДИТВЕСТ БАНК"	364 410	0,08
16	АТ "ІДЕЯ БАНК"	298 742	0,06
17	АТ "ДОЙЧЕ БАНК ДБУ"	301 839	0,06
18	АТ "СЕБ КОРПОРАТИВНИЙ БАНК"	300 000	0,06
19	АТ "КРЕДИТ ЄВРОПА БАНК"	252 500	0,05
20	АТ "СІТІБАНК"	200 000	0,04

Джерело: [15]

Іноземні банки, які діють на території України і мають найбільший статутний капітал це ПАТ "ПРОМІНВЕСТБАНК", АТ "АЛЬФА-БАНК" та АТ "СБЕРБАНК". Відповідно і частка у банківській системі у них найбільша і становить 10,85%, 6,12%, і 5,13% відповідно. Найменший статутний капітал і незначну частку у банківській системі України становлять, АТ "СЕБ КОРПОРАТИВНИЙ БАНК", АТ "КРЕДИТ ЄВРОПА БАНК", АТ "СІТІБАНК".

2.2 Оцінка якості послуг, що надаються банками з іноземним капіталом

Оцінка якості банківських послуг в даний час є актуальною та своєчасною для російських комерційних банків. На тлі посилення інтеграційних процесів і приходом на український ринок банківських послуг великих західних гравців, що мають високі стандарти обслуговування і сертифікованих по системам менеджменту якості ISO 9000, відбувається посилення конкурентної боротьби і підвищення вимог клієнтів до послуг, що пропонуються банками. У зв'язку з цим, на перше місце в конкурентній боротьбі виходить не стільки ціна, скільки якість пропонованих банківських послуг.

Так, наприклад, держава, в особі органів банківського нагляду і регулювання, зацікавлена в мінімізації ризиків банківського сектора, що виникають при прагненні учасників фінансового ринку до вилучення високого позитивного результату від діяльності, дозволеної на підставі ліцензії регулятора. В даному випадку коло регульованих питань стосується не тільки класичних операцій комерційного банку, а й забезпечення локальної дисципліни, відповідності керівників внутрішніх пруденційних служб і менеджерів вищої ланки кваліфікаційним вимогам тощо.

Самі банки зацікавлені в ефективній організації своєї роботи. Так, для банків критеріями якісного обслуговування, на думку Д.В. Завадської, служать:

- швидкість і ефективність внутрішніх робочих процесів;
- рівень мотивації (професійної грамотності) працівників;
- ступінь кредитного ризику тощо [4].

Внутрішнім фактором, який впливає на якість банківської послуги, є ступінь збалансованості інтересів акціонерів і персоналу.

Складність балансу інтересів проявляється в тому, що персонал часто прагне до одночасного зростання заробітної плати і кола управлінських повноважень, що не тільки скорочує розподіляється прибуток між акціонерами, але скорочує їх роль у визначенні та реалізації стратегічного розвитку

комерційного банку. Вплив на фінансові результати комерційного банку надають бажання клієнтів і партнерів, спостерігати лояльність в ціновій політиці і споживчих характеристиках банківських послуг.

На нашу думку, якість банківських послуг впливає на успішність функціонування комерційного банку. Тобто саме банки з іноземним капіталом є флагманами банківських стандартів якості.

На думку Ю.В. Кушнерьової, якість банківських послуг можна розглядати з різних позицій:

- як засіб диференціації клієнтської бази; як засіб залучення клієнтів – в основі покладений принцип: більш якісний продукт коштує дорожче, тобто виникає диференціація між багатшими і менш заможними клієнтами банку;
- як засіб залучення та утримання клієнтів – якість обслуговування пов'язана не тільки з технічними, але і комунікативними сторонами; чим приємніше клієнту спілкуватися з працівниками банківської установи, чим різноманітніший спектр послуг пропонує банк, тим вища його оцінка;
- як засіб підвищення конкурентоспроможності – будь-яка претензійна або раціоналізаторська пропозиція клієнта може розглядатися як можливість потенційного підвищення конкурентоспроможності банку, якщо банк реагує на них [9].

Повищення якості банківських послуг може бути досягнуто тільки в рамках створеної та впровадженої в банку системи менеджменту якості, що реалізується на основі обліку, контролю і аналізу різних аспектів діяльності банку.

Оцінка якості послуг є дуже складним завданням, оскільки такі риси банківських послуг, як нематеріальність, неоднорідність і інші, не дозволяють виробити чітко визначені показники якості.

Класифікація видів і методів оцінки якості послуги представлена на рис.

Рис. 2.2 – Класифікація видів та методів оцінки якості банківських послуг
Джерело: побудовано автором на основі: [9]

Оцінка якості послуг банків з іноземним капіталом наведено в таблиці 2.3.

Аналізуючи таблицю 2.5, можна зробити висновок, що найбільшу кількість депозитних продуктів пропонують «Райфайзен Банк Аваль» – 18 програм, причому 14 з них орієновані на клієнтів малого і середнього бізнесу, «Альфабанк» пропонує 17 депозитних продуктів, 12 з них орієнтовані на фізичні особи, 14 депозитних продуктів пропонує «Кредобанк» – 7 програм для фізичних осіб і 7 для юридичних.

Таблиця 2.3 – Оцінка якості послуг банків з ІК станом на квітень 2020 року

Показник	КРЕДИТВЕСТ БАНК	УКРСИББАНК	ПІРЕУС БАНК МКБ	ОТП БАНК	КРЕД АГРИКОЛЬ БАНК	Райффайзен Банк Аваль	АЛЬФА-БАНК	СБЕРБАНК	Ідея Банк	ПРАВЕКС БАНК	БАНК ФОРВАРД	КРЕДИТ ЄВРОПА БАНК	БТА БАНК	Промінвестбанк	ПРОКРЕДИТ БАНК
<i>Депозитні пропозиції</i>															
Всього	8	9	9	6	11	18	17	10	11	4	4	3	8	4	4
Для фізичних осіб	5	4	5	4	7	4	12	5	8	3	3	2	3	1	2
Для юридичних осіб	3	5	4	2	4	14	5	5	3	1	1	1	5	3	2
<i>Кредитні пропозиції</i>															
Всього	7	13	8	23	10	12	13	2	6	5	3	2	0	6	5
Для фізичних осіб	3	5	3	11	5	5	7	1	4	4	3	0	0	0	1
Для юридичних осіб	4	8	5	12	5	7	6	1	2	1	0	2	0	6	4
<i>Рівень якості банківських послуг (продуктів)</i>															
Слід врахувати, що максимально 5 балів	-	2,8	3,6	3,0	1,8	2,8	3,18	3,1	2,9	2,4	2,8	2,4	3,1	2,9	3,1

Джерело: [23]

Якщо розглядати кредитні послуги, то лідером є «Кредобанк». Він нараховує 43 кредитні програми, причому 34 з них орієнтовані на кредитування фізичних осіб, а 9 на юридичних. На другому місці за кількістю пропонованих кредитних програм є «ОТП Банк». Він пропонує 23 кредитні програми, з них 11 для фізичних осіб і 12 для юридичних. Третє місце розділяють «Альфа-Банк» і «УкрСибБанк» пропонуючи по 13 кредитних програм.

Якість банківських продуктів є однією з головних причин переходу клієнтів до іншого банку. За рейтингом, наведеного на сайті finance.ua. лідирує «Піреус Банк МКБ» з зальним балом 3,6. Хоча кількість депозитних продуктів становить 9 одиниць, а кредитних – 8, що значно менше ніж у банків, які займають лідируючі позиції по кількості послуг, які надаються. «Альфа-Банк» отримав рейтингову оцінку 3,18, і третє місце розділили «Сбербанк» і «БТА Банк» отримавши оцінку 3,1. (рис.2.3)

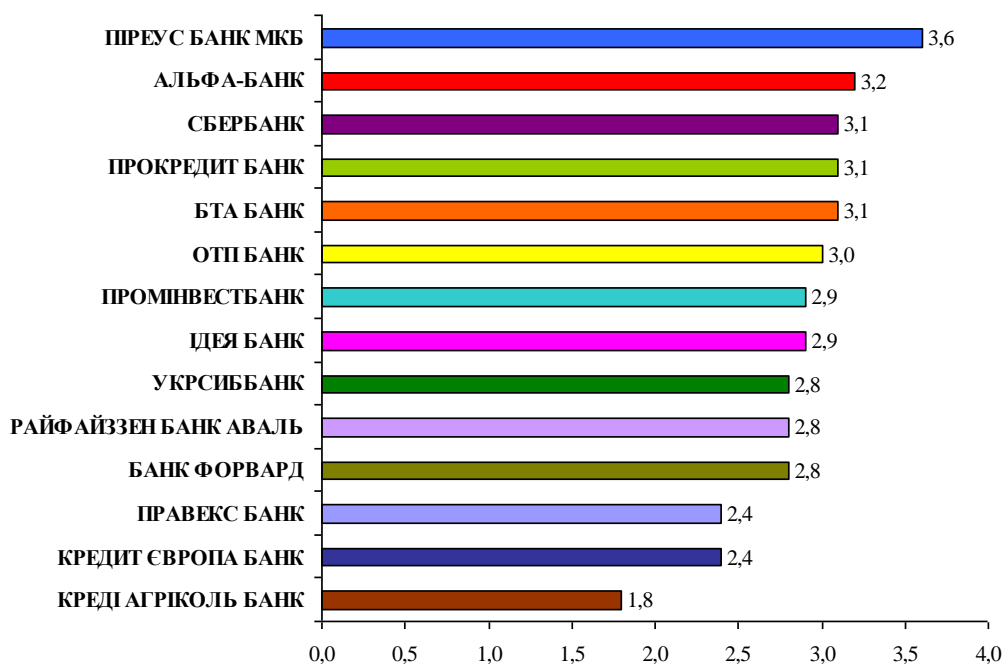

Рис. 2.3 – Рейтинг банків з іноземним капіталом за якістю наданих послуг станом на 01.04.2020 року за даними порталу finance.ua

Джерело: побудовано автором

Таким чином, в цілому якість банківських послуг визначається як сукупність властивостей і характеристик банківських послуг, які дають імовірність задовольняти обумовлені і передбачувані потреби. Задоволеність клієнтів зазвичай розуміється як почуття задоволення, що виникає у споживача, яке порівнює попередні очікування і реальну якість придбаних банківських послуг. Тобто споживачі, які мають високий рівень задоволеності, мають набагато більше шансів залишитися зі своїм банком протягом тривалого часу і буде розширювати свою співпрацю, набуваючи нові послуги, ніж ті, хто щодо незадоволені. У той же час незадовільна якість послуг може вплинути на лояльність клієнта банку і його подальшу роботу з цим банком

2.3 Аналіз ефективності діяльності банківських установ з іноземним капіталом

Л.М. Миненко акцентує увагу на тому, що якість активів, зобов'язань, структура власного капіталу іноземних банків, краща, ніж у банків із державною участю та банків, тому і рівень довіри до них у населення вищий. Відповідно такі банки становлять менше загроз для фінансової безпеки країни [11].

Спочатку оцінемо банківські установи з іноземним капіталом за показниками активів, зобов'язань та прибутковості (табл. 2.4)

Таблиця 2.4 – Динаміка розміру активів, зобов'язань та фінансового результату разом по банках іноземних банківських груп за 2017-2019 роки, млн.грн. (станом на кінець року)

Показники	2015	2016	2017	2018	2019	Відносне відхилення (+,-) у %				
						2015 від 2016	2017 від 2016	2018 від 2017	2019 від 2018	2019 від 2015
Активи	435306,6	432403,1	454482,4	543759,1	538896,6	-0,667	+5,106	+19,644	-0,894	+23,797
Зобов'язання	402731,7	369106,9	316983,1	352951,2	372362,6	-8,349	-14,122	+11,347	+5,500	-7,541
Прибуток після оподаткув.	-42259,4	-22374,1	2991,5	3618,9	18513,2	+47,055	+113,370	+20,973	+411,570	+556,531

Джерело: розраховано автором на основі фінансової звітності банків

Як видно, у 2016 році у порівнянні з 2015 загальні активи іноземних банків практично не змінилися (скорочення менше 1%). У 2017 році ситуація покращилася: за рік активи зросли на 5,16%. У 2018 році ми спостерігаємо найкраще річне збільшення активів (+19,644%). Однак у 2019 році ситуація погіршилася суттєво. Крім зупинки позитивного тренду ми маємо річне скорочення активів на ,0894%. В цілому за 5 останніх років загальний приріст активів становить 23,797%.

Загальні зобов'язання по банках іноземних банківських груп у 2016 році зменшилися на 33624,8 млн грн., що становить 8,349%, у 2017 році відбулося ще скорочення на 14,122%. А починаючи з 2018 року зобов'язання зросли у порівнянні з 2017 роком на 11,347%. У 2019 році продовжують зростати, але повільніше, у порівнянні з 2018 роком відбулося збільшення на 5,5%. Якщо розглядати зміну за період з 2015 по 2019 роки, то загальні зобов'язання зменшились на 30369,1 млн.грн, що становить 7,541%.

Як результат, прибуток після оприбуткуваннятакож змінювався за аналізований період. Якщо у 2015 і 2016 роках зафіксований збиток (однак його сума поступово зменшувалася), то починаючи з 2017 року банки вийшли на позитивний результат. У 2018 році приріст склав 20,973% у порівнянні з 2017 роком, а у 2019 році відбулося різке збільшення прибутку у порівнянні з 2018 роком аж на 411,57%. Що є позитивною динамікою. За період з 2015 по 2019 роки відбулося збільшення прибутків на 556,531% (суттєве зростання з 42259,4 млн.грн. збитків до 18513,2 млн.грн. прибутку).

Таким чином, діяльність банків іноземних банківських груп за останні роки розвивається в Україні, дані підтверджуються графіком, де відображена динаміка розміру активів, зобов'язань та фінансового результату (рис.2.4)

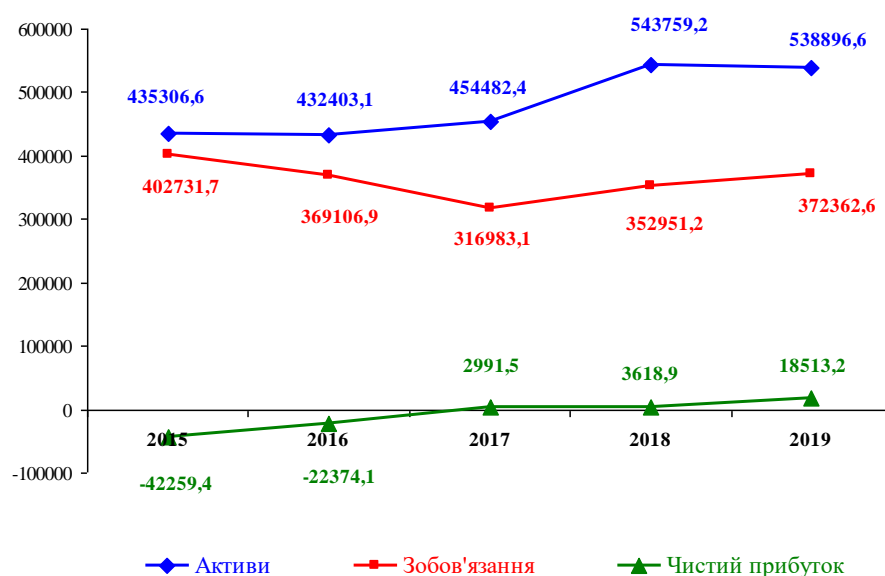

Рис. 2.4 – Динаміка загальної суми активів, зобов'язань та чистого прибутку банків іноземних банківських груп за 2015-2019 роки (млн.грн)

Джерело: побудовано автором

Рентабельність активів (ROA) не лише характеризує внутрішню політику банків, а й індикатором роботи їх менеджерів. Розраховується шляхом ділення чистого прибутку на суму загальних активів банку (нормативне значення – не менше ніж 1%) [7]. Проаналізуємо цей показник (табл.2.4)

Аналізуючи дані таблиці 2.4, рентабельність активів за 2019 рік найвища була у АТ "СІТІБАНК", АТ "КРЕДИТ ЄВРОПА БАНК" та АТ "ОТП БАНК" і становила 8,79%, 7,51%, і 6,81% відповідно. Рентабельність активів менше 1% у 2019 році мають АТ "ПРАВЕКС БАНК" та АТ "СБЕРБАНК".

Якщо аналізувати зміни які відбулись за останній рік, то значно підвищили свою рентабельність такі банки АТ "СБЕРБАНК" – на 68,73%, ПАТ "ПРОМІНВЕСТБАНК" – на 27,71%, АТ "БТА БАНК" – на 15,13%, АТ "БАНК ФОРВАРД" – 11,47%.

У невеликої кількості банків рентабельність активів мала тенденцію до зменшення поступово з кожним роком. Це АТ "РАЙФФАЙЗЕН БАНК АВАЛЬ", АТ "УКРСИББАНК", АТ "ОТП БАНК", АТ "ІДЕЯ БАНК", АТ "ПРЕУС БАНК МКБ". У майбутньому необхідно переглянути свою політику банкам для подальшої успішної діяльності на українському ринку.

Таблиця 2.4 – Аналіз рентабельності активів банків іноземних банківських груп за 2016-2020 роки, %

Банківська група з іноземним капіталом	ROA					Відхилення (+,-)			
	2015	2016	2017	2018	2019	2016 від 2015	2017 від 2016	2018 від 2017	2019 від 2018
АТ "РАЙФФАЙЗЕН БАНК АВАЛЬ"	-2,93	7,13	7,85	8,37	6,18	+10,6	+0,72	+0,52	-2,19
АТ "АЛЬФА-БАНК"	-6,72	-10,07	1,91	4,87	2,64	-3,35	+11,99	+2,95	-2,22
АТ "СБЕРБАНК"	-12,84	-5,63	0,45	-67,99	0,74	+7,22	+6,08	-68,44	+68,73
АТ "УКРСИББАНК"	0,07	-2,24	3,91	8,41	5,73	-2,30	+6,14	+4,50	-2,67
АТ "ОТП БАНК"	-13,35	4,18	4,31	8,50	6,81	+17,53	+0,13	+4,19	-1,70
АТ "КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК"	1,99	3,04	4,40	7,04	5,64	+1,05	+1,36	+2,64	-1,41
ПАТ "ПРОМІНВЕСТБАНК"	-42,99	-11,13	-32,59	-26,65	1,06	+31,86	-21,47	+5,94	+27,71
АТ "СІТІБАНК"	12,25	8,09	6,08	8,82	8,79	-4,16	-2,01	+2,74	-0,03
АТ "ПРОКРЕДИТ БАНК"	1,29	3,02	4,04	5,14	3,64	+1,73	+1,01	+1,10	-1,50
АТ "КРЕДОБАНК"	1,57	2,74	3,99	5,17	3,58	+1,16	+1,25	+1,18	-1,59
АТ "ІНГ БАНК УКРАЇНА"	6,29	4,87	1,57	6,23	6,66	-1,41	-3,31	+4,66	+0,43
АТ "ІДЕЯ БАНК"	-10,33	1,74	3,83	7,36	5,59	+12,07	+2,09	+3,53	-1,77
АТ "ПРАВЕКС БАНК"	-16,20	-12,59	-2,58	-3,50	-2,55	+3,61	+10,01	-0,92	+0,95
АТ "ПРЕУС БАНК МКБ"	-15,16	0,12	1,22	3,11	1,23	+15,28	+1,10	+1,88	-1,87
АТ "БАНК ФОРВАРД"	-7,75	0,35	-30,93	-6,92	4,54	+8,10	-31,28	+24,01	+11,47
АТ "ДОЙЧЕ БАНК ДБУ"	10,52	5,48	1,84	1,99	1,60	-5,04	-3,64	+0,14	-0,38
АТ "СЕБ КОРПОРАТИВНИЙ БАНК"	5,43	3,83	1,96	5,56	4,09	-1,60	-1,88	+3,61	-1,48
АТ "КРЕДИТВЕСТ БАНК"	-	3,11	3,73	6,32	2,19	+3,11	+0,62	+2,58	-4,12
АТ "КРЕДИТ ЄВРОПА БАНК"	-	2,81	10,63	6,25	7,51	+6,35	+7,82	-4,39	+1,26
АТ "БТА БАНК"	-	0,02	-33,14	-13,32	1,81	+0,02	-33,16	+19,82	+15,13

Джерело: розраховано автором на основі звітності банків

3 ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПРИСУТНОСТІ ІНОЗЕМНОГО БАНКІВСЬКОГО КАПІТАЛУ В УКРАЇНІ

3.1 Проблеми фінансової безпеки за умови функціонування іноземного капіталу в банківській системі України

Важливим аспектом міжнародної діяльності банків (в контексті забезпечення національних інтересів і економічної безпеки країни) є банки з участю іноземного капіталу. Проникаючи на український ринок банківських послуг, іноземні банки декларували намір стати універсальними банками, що надають широкий спектр банківських операцій.

На українському ринку іноземні банки спеціалізуються переважно для обслуговування іноземного приватно-підприємницького капіталу. Вони є найбільшими учасниками міжбанківського кредитного ринку. Що стосується кредитування реального сектора економіки, то це напрямок їх діяльності в Україні не отримало належного розвитку. Для іноземних банків, що працюють в Україні, є два шляхи заходу на ринок: або знайти нову нішу, в якій вони будуть лідером, і починати все «з чистого аркуша», або купити місцевий банк в якості стартової площадки. Більшість іноземних банків придбають діючі українські банки для їх подальшого розвитку вже під власним брендом [11].

Розширення діяльності іноземних банків в Україні є позитивним чинником для вітчизняної індустрії. Однак безконтрольна експансія іноземного капіталу, стрімке проникнення іноземних банків, як через їх дочірні структури, так і минаючи їх, величезне зростання іноземних запозичень корпоративного сектора України може призвести до поступового зниження стійкості національної банківської системи та послаблення потенціалу росту українських кредитних організацій. У більш довгостроковій перспективі вона може обернутися для українських банків втратою домінуючого положення на внутрішньому ринку і втратою державою контролю за фінансовою сферою.

Тому важливо визначити масштаби і форми присутності іноземних банків на внутрішньому ринку, які не підривали б національних інтересів України [6].

Небезпека масового проникнення іноземного капіталу в банківську систему України полягає в його стратегічних і економічних наслідках.

Україна зацікавлена у присутності іноземних банків як інвесторів, так як обсяг національних інвестицій недостатній для розвитку економіки. Іноземні банки можуть зіграти важливу роль в мобілізації заощаджень населення в іноземній валюті. Цей величезний резерв для розвитку економіки використовується дуже слабо. І тут іноземні банки мають перевагу перед українськими, оскільки їхня репутація може служити гарантією збереження вкладів [1].

Для зміцнення української банківської системи доцільно забезпечити рівні умови конкуренції для вітчизняних та іноземних банків; стимулювати українські банки до трансформації у відкриті акціонерні товариства і публічного розміщення акцій на фондовому ринку (ІРО); допустити найбільш надійні українські банки до довгострокових фінансових ресурсів, в тому числі до пенсійних вкладів та коштів Інвестиційного фонду; стимулювати за допомогою інструментів валютного та податкового регулювання великі українські компанії до збільшення запозичень у вітчизняних банків; створити механізм державних гарантій по кредитах, що надаються українськими банками підприємствам нефінансового сектору економіки; встановити граничний рівень участі іноземного капіталу в активах і капіталі української банківської системи, що не перевищує 30% на період до 2020 р. Якщо не вводити такі обмеження, теоретично іноземні банки при бажанні реально можуть «захопити» весь український ринок банківських послуг [11].

Держава повинна стимулювати концентрацію банківського капіталу не суцільно, а «епізодично», перш за все в системоутворюючих банках, включаючи транснаціональні.

3.2 Шляхи підвищення капіталізації банківських установ як захист від експансії іноземних банків

Питання капіталізації банківських установ знаходяться в центрі уваги як банківського співтовариства, так і органів банківського контролю досить тривалий період і не втрачає своєї актуальності на сучасному етапі розвитку банківської системи України.

Проаналізувавши наукові публікації з питання іноземних інвестицій у банківську систему, ми виділили висновки, які роблять автори, щодо підвищення капіталізації банків та зменшення фінансових ризиків.

Так, Є.Ю. Мордань Є.Ю, М.І. Божко, А.В.Зимогляд стверджують, що податкові канікули для банківських установ, впровадження нормативу максимального розміру статутного капіталу банків з іноземним капіталом та збільшення мінімальної суми гарантування вкладів фізичних осіб посприяють вирішенню проблем з надмірною присутністю капіталу іноземних країн [13].

Авторський колектив у складі Н.І. Козьмук, В.В. Гірняк, Н.П. Семенен, Н.П. Дребот та В.Т. Другова зауважує, що для зниження ризикованості іноземних банківських установ на українському ринку НБУ повинен докласти зусиль на врівноваження експорту та імпорту банківських продуктів [6].

Збільшення власного капіталу банку є необхідною умовою для його повноцінного функціонування як економіко-соціального інституту ринкової економіки, реалізації його економічних функцій як фінансового посередника, розширення кола його операцій, залучення додаткових клієнтів з числа юридичних осіб (інституційних інвесторів) та фізичних осіб, а також для стійкості банку і зниження його ризиків за операціями в частині його можливої компенсації (відшкодування).

Ресурсний потенціал комерційного банку в частині його капітальної бази відіграє провідну роль у забезпеченні інституційного потенціалу (на рівні реалізації банком його функцій як системи елемента банківської системи). У свою чергу інституційний потенціал банківської системи є група локальних

ресурсних потенціалів, яка надає реальний вплив на формування результатів відповідно до призначення банківської системи.

Капіталізація банківської установи розглядається як оцінка вартості капіталу або через вартість її акцій, що обертаються на вторинному ринку, або іншим способом, що дозволяє максимально наблизити результат оцінки до ринкової вартості. Дане визначення підкреслює значення терміна "капіталізація", трактуючи його як якесь кількісне значення. У той же час, вона має на увазі залежність капіталізації і від кількісних, і від якісних характеристик власного капіталу банківської установи [18].

В сьогоденнішніх умовах довгостроковою стратегічною метою розвитку банку є збільшення ринкової вартості банківського бізнесу в інтересах власників, з одного боку, і споживачів банківських послуг, з іншого. Існуючі концепції стратегічного планування не передбачають формування окремого напрямку, що стосується саме збільшення капіталізації комерційного банку [6].

На наш погляд, менеджменту комерційного банку є сенс виділити стратегію збільшення капіталізації банку в окремий напрямок довгострокового стратегічного планування, включивши його як підсистему в загальну стратегію банку.

На рис. 3.1 наведена схема формування стратегії підвищення капіталізації комерційних банків, розроблена з урахуванням виявлених проблем.

При формуванні стратегії своєї діяльності комерційний банк обов'язково повинен враховувати і загальну стратегію розвитку країни, в якій він веде свій бізнес, а також дбати про те, щоб цілі стратегій не суперечили один одному, а, навпаки, якомога тісніше поєднувалися [5].

Особливо великі потреби реального сектора в кредитних ресурсах в регіонах, де, незважаючи на експансію столичних банків, все-таки відчувається брак довгострокових кредитів

Рис. 3.1. – Схема формування стратегії підвищення капіталізації комерційного банку

Джерело: побудовано автором на основі: [5 та 18]

В цьому проявляється недостатній як фундаментальний, так і ресурсний, і, відповідно, інституційний потенціал.

Існуючі комерційні банки зможуть задовольнити потреби реального сектора економіки на основі підвищення конкурентоспроможності на ринку банківських послуг, за умови вирішення проблем капіталізації банківської системи України в цілому і кожного комерційного банку зокрема.

ВИСНОВКИ

За результатами проведеного дослідження щодо розповсюдження та ефективності функціонування іноземного капіталу в банківській системі України можна зробити такі висновки:

1. Сучасний стан світової банківської системи оцінюється експертним співтовариством як нестабільний. Глобалізація економіки принесла серйозні зміни в банківську діяльність і поряд з низкою позитивних перспектив існують і серйозні проблеми.

2. Приплив іноземного капіталу – це важливий чинник для розвитку банківського сектору країни. З приходом іноземних банків відбулося посилення конкуренції: стали впроваджуватися нові банківські технології та послуги; підвищилися стандарти обслуговування, тобто покращилася якість сервісу; почалося впровадження міжнародних стандартів фінансової звітності. Серед негативних наслідків можна відмітити: підвищення залежності від іноземних держав; зниження активності і діяльності місцевих конкурентів; ігнорування національних традицій, особливостей і нав'язування іноземного способу життя.

3. В Україні на сьогодні функціонують 75 банків, з них 35 банків з іноземним капіталом, тобто майже 47%. Спостерігається тенденція щорічного зменшення кількості банків з одночасним збільшення частки банків з іноземним капіталом. Тобто банки з іноземним капіталом є більш стійкими і надійними.

4. У зв'язку з приходом на український ринок банківських послуг великих іноземних банків і посилення конкурентної боротьби, на перше місце в цій боротьбі виходить не стільки ціна, скільки якість пропонованих банківських послуг.

5. Підвищення якості банківських послуг може бути досягнуто тільки в межах створеної та впровадженої в банку системи менеджменту якості, що реалізується на основі обліку, контролю і аналізу різних аспектів діяльності банку. Оцінка якості послуг є дуже складним завданням, оскільки такі риси банківських послуг, як нематеріальність, неоднорідність і інші, не дозволяють

розробити чітко визначені показники якості. У той же час незадовільна якість послуг може вплинути на лояльність клієнта банку і його подальшу роботу з цим банком.

6. У роботі оцінено банківські установи з іноземним капіталом за показниками розмірів активів, зобов'язаннями та прибутковості. Встановлено, що діяльність банків іноземних банківських груп за останні роки розвивається, особливо позитивним є зростання прибутковості.

7. Рентабельність активів – не лише характеризує внутрішню політику банків, а й індикатором роботи їх менеджерів. В результаті аналізу однозначної тенденції не спостерігається, але можна сказати, що за 2019 рік найвищий показник рентабельності активів у АТ "СІТІБАНК", АТ "КРЕДИТ ЄВРОПА БАНК" та АТ "ОТП БАНК" і становила 8,79%, 7,51%, і 6,81% відповідно. Рентабельність активів менше 1% у 2019 році мають АТ "ПРАВЕКС БАНК" та АТ "СБЕРБАНК". У невеликої кількості банків рентабельність активів мала тенденцію до зменшення поступово з кожним роком. Це АТ "РАЙФФАЙЗЕН БАНК АВАЛЬ", АТ "УКРСИББАНК", АТ "ОТП БАНК", АТ "ІДЕЯ БАНК", АТ "ПРЕУС БАНК МКБ". У майбутньому необхідно переглянути свою політику банкам для подальшої успішної діяльності на українському ринку.

8. Пропонується регулятору банківського ринку визначити масштаби і форми присутності іноземних банків на внутрішньому ринку, які не підривали б національних інтересів України. Небезпека масового проникнення іноземного капіталу в банківську систему України полягає в його стратегічних і економічних наслідках.

9. Збільшення власного капіталу банку є необхідною умовою для його повноцінного функціонування. Існуючі концепції стратегічного планування не передбачають формування окремого напрямку, що стосується саме збільшення капіталізації комерційного банку. На наш погляд, менеджменту комерційного банку є сенс виділити стратегію збільшення капіталізації банку в окремий напрямок довгострокового стратегічного планування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гірченко Т.Д., Стороженко О.О., Шейко О.П. Аналіз сучасного стану та перспективи розвитку банків іноземних банківських груп в Україні. *Глобальні та національні проблеми економіки*. URL: : <http://global-national.in.ua/issue-16-2017/24-vipusk-16-kviten-2017-r/2999-girchenko-t-d-storozhenko-o-o-shejko-o-p-analiz-suchasnogo-stanu-ta-perspektivi-rozvitku-bankiv-inozemnikh-bankivskikh-grup-v-ukrajin>
2. Давлатов И.Х. Экономическая природа глобализации и ее влияние на банковскую систему Таджикистана. *Век глобализации*. 2015. Вып. 2. С. 170–182
3. Дмитренко М. Г., Жежерун Ю.В. Вплив іноземного капіталу на розвиток банківського сектору України. *Фінансовий простір*. 2015. № 2. С.13-20. URL: http://nbuv.gov.ua-/UJRN/Fin_pr_2015_2_3
4. Завадська Д.В. Дослідження якості обслуговування в банках. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2010. № 39. С.238-245
5. Ковда Н.І., Татяніна С.М. Капіталізація банків як чинник зростання економіки країни. *Інфраструктура ринку*. 2018. Вып. 22. С.203-207. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2018/22_2018_ukr/32.pdf
6. Козьмук Н. І., Гірняк В.В., Семенген Н.П., Дреьбот Н.П., Другова В.Т. Ризики експансії іноземного капіталу на вітчизняний фінансовий ринок. *Marketing and Management of Innovations*. 2019. Вып. № 3 (30). С. 361-370
7. Криклій О. А., Маслак Н.Г. Управління прибутком банку: монографія. Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ». 2008. 136 с.
8. Кулик І. Банки з іноземним капіталом: рейтингування та роль у забезпеченні сталого розвитку фінансового сектору України. *Вісник АПСВТ*. 2018. №3. С.36-50
9. Кушнерева Ю.В. Методы оценки качества банковских услуг. *Экономика. Менеджмент. Человек*. 2018. № 5. URL: <https://docplayer.ru/105073939-Metody-ocenki-kachestva-bankovskih-uslug-methods-for-assessing-the-quality-of-banking-services.html>

10. Лось В.А., Урсул А.Д., Демидов Ф.Д. Глобализация и переход к устойчивому развитию. Москва: Изд-во РАГС. 2008. 316 с.
11. Миненко Л. М. Діяльність іноземних банківських груп в Україні: ключові тенденції та ризики / Л.М. Миненко. *Науковий вісник Ужгородського національного університету – Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2017. Вип. 13. Ч. 2. С.26-30
12. Міністерство фінансів України: офіційний сайт. URL: <https://mof.gov.ua/uk>
13. Мордань Є.Ю., Божко М.І., Зимогляд А.В. Іноземний капітал в банківському секторі України. *Економіка і суспільство*. 2017. Вип. 12. С. 566-571
14. Національний банк розширив критерії визначення банків, що належать до іноземних банківських груп.
URL: https://old.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=25673128
15. Національний банк України: офіційний сайт. URL: <https://bank.gov.ua>
16. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 № 2121-ІІ.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>
17. Рыбин В.И. Национальные банковские системы: учеб. Москва: ИНФРА-М, 2009. 528 с.
18. Сова О. Роль достатності капіталу банків у зміцненні банківського нагляду. *Вчені записки Університету «КРОК»*. Вип.3 (55).С. 48-55. URL: <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2019-55-48-55>
19. Чумаков А. Н. О предмете и задачах глобалистики. *Век глобализации*. 2008. № 1. С. 7–17
20. Шестопалова А.А. Трансформация мировой банковской системы в условиях глобальных дисбалансов. *Научный журнал КубГАУ*. 2013. № 94 (10).
URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/transformatsiya-mirovoy-bankovskoy-sistemy-v-usloviyah-globalnyh-disbalanso>..
21. Demircuc-Kunt, Asli; Beck, Thorsten; Honohan, Patrick. Finance for all? : policies and pitfalls in expanding access (English). A World Bank policy research report. Washington DC; World Bank. 2007. 268 p.

URL: <http://documents.worldbank.org/curated/en/932501468136179348/Finance-for-all-policies-and-pitfalls-in-expanding-access>

22. Stijn Claessens and Neeltje van Horen. The Impact of the Global Financial Crisis on Banking Globalization. *IMF Economic Review*. 2014. URL: https://www.dnb.nl/en/binaries/CvH_Banking%20globalization%20-%20IMFER%20FINAL_tcm47-332298.pdf
23. <https://finance.ua/>

ПЕРІОДИЗАЦІЯ ВХОДЖЕННЯ ІНОЗЕМНОГО КАПІТАЛУ В УКРАЇНУ

<i>Етап (період)</i>	<i>Особливості поведінки банків з іноземним капіталом</i>	<i>Характеристика періоду</i>	<i>% інозем- ного капіталу в БС України</i>
I етап 1991- 1998 рр	Відкриття перших представництв іноземних банків. Зацікавленість іноземних інвесторів українським ринком. Діяльність іноземних банків мала переважно спекулятивний характер	Розбудова вітчизняної банківської Системи в складних економічних умовах, нестабільна політична ситуація, приватизаційні процеси, відсутність сформованих ринкових інститутів. Високі процентні ставки, зростання інфляції та її приборкання, запровадження власної валюти – гривні	До 4%
II етап 1999- 2005 рр.	Іноземні банки, в основному з Європи, почали активніше займатися роздрібним бізнесом і обслуговуванням іноземних компаній	Встановлення більш дієвого контролю над операціями банків з ІК з боку державних органів, лібералізація валютного законодавства і спрощення доступу іноземного капіталу в банківську систему України	До 9,6%
III етап 2006- 2008 рр	Інтенсивна експансія іноземного банківського капіталу в Україну за рахунок купівлі вітчизняних банків, зацікавленість Росії у банківському бізнесі в Україні.	Позитивні структурні зрушення у вітчизняній економіці, високі темпи зростання ВВП, активне зростання попиту на банківські послуги з боку населення. Вступ до Світової організації торгівлі та дотримання всіх вимог, щодо лібералізації іноземного банківського капіталу	До 36,7%
IV етап 2008- 2013 рр.	На початку етапу іноземні банки зацікавлені в нарощуванні своїх позицій, в кінці відбувається вихід деяких міжнародних фінансових груп з вітчизняного банківського сектору та відновлення повноцінної діяльності банків з ІК після фінансової кризи 2008 р. Стрімке входження російського капіталу, який перейняв активи банків від іноземних інвесторів	Ситуація в Банківській системі характеризувалася загальним погіршенням фінансового стану банків, проблемами з ліквідністю та зниженням прибутків банків в умовах світової фінансової кризи та рецесії після неї.	36,7% - 34%

Продовження Додатку А

<i>Етап (період)</i>	<i>Особливості поведінки банків з іноземним капіталом</i>	<i>Характеристика періоду</i>	<i>% іноземного капіталу в БС України</i>
V етап 2014-2016рр.	Спостерігається зменшення зацікавленості іноземних інвесторів, щодо роботи в Україні, внаслідок чого відбувається продаж частини європейських банків українським або російським інвесторам. Проте потужні банки з Західним іноземним капіталом і далі доволі ефективно функціонують в Україні.	Початок виснажливого збройного конфлікту на Сході країни і анексія Криму, під тиском значних макрота мікроекономічних та політичних шоків, спричинили проблеми у банківській системі та поступово призвели до системної банківської кризи, в той же час НБУ розпочав реформування банківської системи, в результаті	32,5%-53,5%
VI етап 2017-2018рр. (до тепер)	Банки з російським капіталом втратили свої позиції, деякі з них (ВТБ, БМ Банк) припинили свою діяльність. Натомість банки з європейським капіталом завойовують лідерство та довіру з боку населення, більш активно кредитують населення.	Банківська система повільно відновлюється після кризи. Рівень банкрутств на ринку наразі мінімальний за останні 5 років. Показники надійності системи суттєво покращились, а ризики втрати ліквідності та інсайдерського кредитування взяті під контроль. Однак темпи росту кредитної активності залишають бажати кращого через низьке зростання реальної економіки, жорстку монетарну політику та недосконалість судової системи.	56%-40%

Джерело: узагальнено автором

БАНКИ З 100% ІНОЗЕМНОГО КАПІТАЛУ

№ п/п	Назва банку	Країна походження капіталу	Власники банку
1	АТ "АЛЬФА-БАНК"	Змішаний	Фізичні особи: Ізраїль, Російська федерація, Італія, Ліхтенштейн
2	АТ "БТА БАНК"	Казахстан	100% – Фізична особа: Ракішев Кенес
3	АТ "БАНК ФОРВАРД"	Росія	100% – Фізична особа: Таріко Рустам Васильович
4	АТ "ДОЙЧЕ БАНК ДБУ"	Німеччина	100% – Дойче Банк Акцієнгезельшафт
5	АТ "ІДЕЯ БАНК"	Польща	100% – ГЕТІН ХОЛДІНГ
6	АТ "ІНГ БАНК УКРАЇНА"	Нідерланди	ІНГ Груп Н.В
7	АТ "КРЕДИТ ЄВРОПА БАНК"	Туреччина	100% – Фізична особа: Озегін Гусну Мустафа
8	АТ "КРЕДИТВЕСТ БАНК"	Туреччина	По 16,67% шість фізичних осіб
9	АТ "КРЕДОБАНК"	Польща	100% – Польський акціонерний банк «Загальна ощадна каса»
10	АТ "КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК"	Франція	100% – АТ КРЕДІ АГРІКОЛЬ Ес
11	АТ "ОТП БАНК"	Угорщина	100% ВАТ ОТП Банк
12	АТ "ПРАВЕКС БАНК"	Італія	100% – Інтеза Санпаоло С.п.А.
13	АТ "ПРЕУС БАНК МКБ"	Греція	99,99% – ППРЕУС БАНК С.А
14	АТ "ПРОКРЕДИТ БАНК"	Німеччина	89,32% – ПроКредит Холдинг АГ, 21,05% – Федеративна Республіка Німеччина в особі федерального Уряду
15	ПАТ "ПРОМІНВЕСТБАНК"	Росія	Державна корпорація розвитку «ВЕБ.РФ»
16	АТ "РАЙФФАЙЗЕН БАНК АВАЛЬ"	Австрія, ЄБРР	30% – Європейський банк реконструкції та розвитку, 68,28% – Райффайзен Банк Інтернаціональ АГ (Австрія)
17	АТ "СЕБ КОРПОРАТИВНИЙ БАНК"	Швеція	100% – Скандінавіска Енскілда Банкен АБ
18	АТ "СІТІБАНК"	США	100% – Сітігруп Інк США
19	АТ "СБЕРБАНК"	Росія	100% – Публічне акціонерне товариство «Сбербанк Росії»
20	АТ "УКРСИББАНК"	Франція, ЄБРР	60% – Публічне акціонерне товариство «БНП Паріба» Франція, 40% – ЄБРР